Usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2012, sp. zn. 31 Cdo 374/2010, ECLI:CZ:NS:2012:31.CDO.374.2010.1

Číslo: 82/2012

Právní věta: Podle ustanovení § 45 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb., ve znění účinném od 1. 5. 2000 do 31. 12. 2007, lze na základě seznamu přihlášek pro zjištěnou pohledávku, kterou úpadce výslovně nepopřel, po zrušení konkursu vést výkon rozhodnutí na úpadcovo jmění, došlo-li ke zrušení konkursu způsoby uvedenými v ustanovení § 44 odst. 1 a 2 uvedeného zákona; takový postup však není možný, došlo-li ke zrušení konkursu způsobem uvedeným v ustanovení § 44 odst. 3 nebo § 44a odst. 1 tohoto zákona.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 14.03.2012

Spisová značka: 31 Cdo 374/2010

Číslo rozhodnutí: 82

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Exekuce, Konkurs

Předpisy: § 23 odst. 1 ZKV ve znění do 31.12.2007
§ 44 ZKV ve znění do 31.12.2007
§ 44a odst. 1 ZKV ve znění do 31.12.2007
§ 45 odst. 2 ZKV ve znění do 31.12.2007

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Usnesením ze dne 10. 8. 2001, ve znění opravných usnesení ze dne 15. 8. 2001 a ze dne 9. 7. 2003, prohlásil K r a j s k ý s o u d v Brně (dále též jen „konkursní soud“) konkurs na majetek dlužníka A. M., v. o. s.

Usnesením ze dne 21. 4. 2005 Vrchní soud v Olomouci k odvolání dlužníka zrušil usnesení konkursního soudu o prohlášení konkursu a věc vrátil k dalšímu řízení.

Usnesením ze dne 1. 3. 2006 zamítl konkursní soud návrh věřitelů a) N., a. s. „v likvidaci“, a b) F., a. s., na prohlášení konkursu na majetek dlužníka.

Usnesením ze dne 16. 8. 2007 Vrchní soud v Olomouci k odvolání navrhujících věřitelů zrušil usnesení konkursního soudu o zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu a věc vrátil k dalšímu řízení.

Usnesením ze dne 31. 10. 2008 pak konkursní soud zamítl návrh věřitelů a) N., a. s. „v likvidaci“, a b) F., a. s., na prohlášení konkursu na majetek dlužníka (bod I. výroku), dále zamítl návrh na ustanovení předběžného správce (bod II. výroku) a rozhodl o nákladech řízení (body III. a IV. výroku).

Zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu odůvodnil konkursní soud – odkazuje na ustanovení § 1, § 2 odst. 3, § 4 odst. 1 a 2 a § 12a odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“) a na ustanovení § 261 odst. 1, § 387 odst. 1 a 2, § 388 odst. 1, § 392 odst. 1, věty první, § 397 a § 407 odst. 1 a 3 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku – tím, že navrhující věřitelé nedoložili svou splatnou pohledávku vůči dlužníku.

K pohledávce navrhujícího věřitele a) konkursní soud uvedl (odkazuje i na závěry obsažené ve zrušujícím usnesení odvolacího soudu z 16. 8. 2007), že věřitelem pohledávky ve výši 14 000 000 Kč, vzniklé ze „Závazné smlouvy o dodávce řepkového semene s poskytnutím předplatby“ ze dne 21. 10. 1995 (dále též jen „první smlouva“), byl až do 31. 8. 2005 P. J., který první smlouvu s dlužníkem uzavřel. Pohledávka se stala splatnou 10. 7. 1996; vzhledem k tomu, že na ni dlužník částečně plnil dne 11. 3. 1999 (30 000 Kč) a 14. 4. 1999 (50 000 Kč), začala (v souladu s § 407 obch. zák.) od 14. 4. 1999 běžet (nová) čtyřletá promlčecí doba. P. J. však v promlčecí době neučinil žádný právní úkon směřující k uspokojení nebo určení svého práva. Navrhující věřitel a), který pohledávku přihlásil 10. 9. 2001 do konkursu prohlášeného na majetek dlužníka (shora označeným usnesením z 15. 8. 2001), ji nabyl postoupením od P. J. až na základě smlouvy o postoupení pohledávky ze dne 31. 8. 2005 (dále též jen „první postupní smlouva“). Takové uplatnění práva (přihlášení pohledávky) tudíž nemělo vliv na běh promlčecí doby.

Pohledávka je tudíž promlčena a dlužník promlčení namítl.

K pohledávce navrhujícího věřitele b) konkursní soud uvedl (odkazuje opět i na závěry obsažené ve zrušujícím usnesení odvolacího soudu z 16. 8. 2007), že věřitelem pohledávky ve výši 2 000 000 Kč, vzniklé ze „Závazné smlouvy o dodávce slunečnicového semene s poskytnutím předplatby“ ze dne 21. 10. 1995 (dále též jen „druhá smlouva“), byl až do 31. 8. 2005 P. J., který druhou smlouvu s dlužníkem uzavřel. Pohledávka se stala splatnou 25. 9. 1996 a od tohoto dne začala běžet čtyřletá promlčecí doba. P. J. však v promlčecí době neučinil žádný právní úkon směřující k uspokojení nebo určení svého práva. Navrhující věřitel b), který pohledávku přihlásil 24. 9. 2001 do konkursu prohlášeného na majetek dlužníka (shora označeným usnesením z 15. 8. 2001), ji nabyl postoupením od P. J. až na základě smlouvy o postoupení pohledávky ze dne 31. 8. 2005 (dále též jen „druhá postupní smlouva“).

Pohledávka je tudíž promlčena a dlužník promlčení namítl.

K odvolání navrhujících věřitelů V r c h n í s o u d v Olomouci usnesením ze dne 30. 6. 2009 potvrdil usnesení konkursního soudu z 31. 10. 2008 (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý a třetí výrok).

Odvolací soud vyšel ze skutkových závěrů konkursního soudu, dodávaje, že ty nebyly odvoláním zpochybněny.

Na tomto základě se ztotožnil též s právním posouzením věci konkursním soudem. Odvolací soud zdůraznil, že úspěch námitky promlčení (vznesené dlužníkem podáním z 20. 2. 2008) nutně musí vést k závěru o nedoložení aktivní věcné legitimace navrhujících věřitelů; potud odkázal na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. 29 Odo 132/2004, uveřejněné pod číslem 27/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (toto rozhodnutí je, stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže, dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu).

Vzhledem k době splatnosti pohledávky z první smlouvy (10. července 1996) a účinku uznání vyvolanému částečnými úhradami pohledávky 11. března 1999 (30.000,- Kč) a 14. dubna 1999 (50.000,- Kč) uplynula čtyřletá promlčecí doba 14. dubna 2003, potvrdil odvolací soud. U pohledávky z druhé smlouvy, splatné 25. září 1996, uplynula promlčecí doba 25. září 2000.

Podle odvolacího soudu nebyl zpochybněn ani závěr konkursního soudu, že P. J. neučinil do uplynutí promlčecích dob žádný právní úkon, který se považuje za zahájení soudního řízení nebo za uplatnění práva v již zahájeném řízení. Přihlášení pohledávek do posléze zrušeného konkursu na majetek dlužníka nemělo žádný vliv na běh promlčecí doby vzhledem k tomu, že je nepřihlásil P. J., nýbrž odvolatelé, kteří v době přihlášení nebyli dlužníkovými věřiteli z těchto pohledávek.

Odvolací soud neměl za důvodnou ani námitku odvolatelů, že pohledávky nejsou promlčeny, jelikož jsou od 22. 4. 2005 exekučním titulem, jako pohledávky zjištěné při přezkumném jednání 17. 8. 2001, které dlužník nepopřel. Odkazuje na ustanovení § 44 odst. 2 ZKV (správně jde o § 45 odst. 2 ZKV), ve znění účinném do 31. 12. 2007, odvolací soud připustil, že prostý gramatický výklad uvedeného ustanovení by nasvědčoval správnosti argumentace, podle které se exekučním titulem stane po zrušení konkursu vždy každá zjištěná pohledávka konkursního věřitele (kterou úpadce nepopřel). Poukázal nicméně na to, že při interpretaci zákonných ustanovení by soudy měly mít na zřeteli též smysl a účel normy (ratio legis). Je nutno zkoumat – uvedl dále odvolací soud – zda bylo skutečně vůlí zákonodárce usnadnit věřitelům pro dobu po zrušení konkursu možnost vymoci svou zjištěnou (a dlužníkem nepopřenou) pohledávku tím, že bude mít povahu exekučního titulu, ať již byl důvod zrušení jakýkoliv. Podle odvolacího soudu odpovídá účelu zákona o konkursu a vyrovnání závěr, podle něhož se vykonatelnost těchto pohledávek neuplatní, je-li konkurs zrušen odvolacím soudem. Smyslem citovaného ustanovení je totiž umožnit věřiteli, jehož pohledávka úspěšně prošla přezkumným jednáním, případně incidenčním sporem (a současně nebyla popřena dlužníkem), poté, co nebyla zcela uspokojena v rozvrhu, aby nemusel po následném zrušení konkursu dle § 44 odst. 1 písm. a) ZKV pro takovou pohledávku vést nalézací řízení, rozhodne-li se pohledávku nadále vymáhat (např. nabude-li dlužník po zrušení konkursu další postižitelný majetek). Účelu zákona naopak neodpovídá výklad, podle něhož by se staly exekučním titulem i pohledávky věřitelů uplatněné v konkursu, který byl posléze zrušen odvolacím soudem. Nastala by totiž situace, kdy věřitel sice nebude v konkursu ani poměrně uspokojen, nebude naplněn cíl konkursu (§ 2 odst. 3 ZKV), k čemuž není důvod (když konkurs neměl být prohlášen vůbec, ale věřitel z něj přesto „vytěží“ alespoň exekuční titul pro své přihlášené pohledávky). Nelze pominout, že přezkumné řízení je především procesem ověřování důvodnosti přihlášených pohledávek, bez něhož nelze uskutečnit rozvrh. Jeho účelem není „vyrábět“ exekuční tituly pro případ zrušení konkursu, nýbrž opatřit podklad pro uskutečnění rozvrhového řízení. Teprve pro případ „úplného neuspokojení“ pohledávek věřitelů při rozvrhu usnadňuje věřitelům takto „nesporných“ pohledávek možnost jejich vymožení.

Na podporu tohoto výkladu lze podle odvolacího soudu argumentovat i porovnáním textu § 45 odst. 2 ZKV s jeho zněním platným do 30. 4. 2000. V tomto ohledu odvolací soud zdůraznil, že zákon o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 30. 4. 2000, výslovně podmiňoval možnost výkonu rozhodnutí pro neuspokojené zjištěné pohledávky nikoli zrušením konkursu, nýbrž právní mocí rozvrhového usnesení; potud odvolací soud odkázal na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 1. 2005, sp. zn. 20 Cdo 17/2004 (jde o usnesení uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 3, ročníku 2005 pod číslem 40) a na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2005, sp. zn. 20 Cdo 235/2005.

Dále odvolací uvádí, že důvod pro změnu zkoumaného ustanovení lze nejlépe zjistit z důvodové zprávy k zákonu č. 105/2000 Sb. (bodu 75), kde je uvedeno, že:

> *„Popření pohledávky úpadcem při přezkumném jednání bylo vždy bez vlivu na zjištění pohledávky konkursního věřitele. V dosavadním znění zákona o konkursu a vyrovnání však bylo*

popření pohledávky úpadcem i bez vlivu na budoucí exekuci vedenou po konkursu na dlužníkův majetek na podkladě seznamu přihlášek. V prvorepublikové právní úpravě, ze které dosavadní znění zákona o konkursu a vyrovnání vychází, však mělo popření pohledávky úpadcem právě ten racionální význam, že takovou exekuci naopak nebylo možné vést. Novela proto opět zavádí nemožnost exekuce na dlužníkův majetek tam, kde úpadce pohledávku věřitele při přezkumném jednání popřel. Současně pak i stanoví, že na úpadcovo jmění pro zjištěnou pohledávku, kterou úpadce výslovně nepopřel, lze vést exekuci až po zrušení konkursu, a nikoliv po právní moci rozvrhového usnesení, jak stanovil dosavadní zákon o konkursu a vyrovnání, když v té době stále ještě trvaly účinky prohlášení konkursu (§ 14 odst. 1 písm. e/ zákaz exekuce)".

Z uvedeného podle odvolacího soudu vyplývá, že jím zvolený výklad ustanovení § 45 odst. 2 ZKV není v rozporu s vůlí zákonodárce projevenou v důvodové zprávě. Úmyslem zákonodárce nepochybně nebylo rozšířit případy, kdy lze vést exekuci pro v konkursu zjištěné pohledávky, i na ty situace, kdy bude konkurs zrušen, aniž by došlo k vydání rozvrhového usnesení.

Na tomto základě odvolací soud uzavřel, že navrhující věřitelé skutečně nedoložili svou aktivní legitimaci, neboť sice osvědčili existenci tvrzených pohledávek za dlužníkem, ty však jsou promlčeny a dlužník vznesl námitku promlčení.

Proti potvrzujícímu výroku usnesení odvolacího soudu z 30. 6. 2009 podali navrhující věřitelé dovolání, jež mají za přípustná dle § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve spojení s § 238a odst. 1 písm. a) o. s. ř. a jež jsou podle svého obsahu (při absenci výslovného odkazu na dovolací důvody taxativně vypočtené v § 241a odst. 2 a 3 o. s. ř., které dovolatelé zaměňují s ustanoveními o přípustnosti dovolání) polemikou se správností právního posouzení věci odvolacím soudem (jíž je vyhrazen dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.). Přitom dovolatelé požadují, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Dovolatelé kritizují jako nesprávný závěr odvolacího soudu, podle kterého nezískali pro své pohledávky exekuční titul jen tím, že tyto pohledávky byly zjištěny při přezkumném jednání a dlužník je nepopřel za trvání konkursu na majetek dlužníka, který byl zrušen odvolacím soudem.

Odvolacímu soudu vytýkají, že nepřípustným způsobem rozšiřuje interpretaci ustanovení § 44 odst. 2 ZKV (správně jde o § 45 odst. 2 ZKV), které vykládá ve prospěch dlužníka a dokonce argumentuje zněním zákona platným do 30. 4. 2000.

Došlo-li ke změně ustanovení § 44 odst. 2 ZKV (správně jde o § 45 odst. 2 ZKV) v tom smyslu, že na základě seznamu přihlášek lze pro zjištěnou pohledávku, kterou úpadce výslovně nepopřel, po zrušení konkursu vést výkon rozhodnutí na úpadcovo jmění, učinil tak zákonodárce právě proto, aby zdůraznil význam přezkumného jednání pro všechny účastníky konkursního řízení. Závěr odvolacího soudu, že úmyslem zákonodárce nebylo rozšířit případy, kdy lze vést exekuci pro pohledávky zjištěné v konkursu i za situace, kdy konkurs bude zrušen, aniž došlo k vydání rozvrhového usnesení, nemají dovolatelé za správný.

Dlužník ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout, maje za to, že dovolatelé ani v době konání přezkumného jednání nebyli jeho věřiteli; v tomto ohledu odkazuje na závěr soudů nižších stupňů, podle kterého dovolatelé do 31. 8. 2005 nebyli k uplatnění pohledávek aktivně legitimováni, neboť věřitelem těchto pohledávek byl P. J.

N e j v y š š í s o u d dovolání zčásti odmítl a zčásti zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčním zákonem), byl s účinností od 1. 1. 2008 zrušen zákon o konkursu a vyrovnání (§ 433 bod 1. a § 434), s přihlédnutím k § 432 odst. 1 insolvenčního zákona se však pro konkursní a vyrovnací řízení zahájená před účinností tohoto zákona použijí dosavadní právní předpisy (tedy vedle zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. 12. 2007, i občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2007, pro dovolací řízení v této věci rozhodném).

Tříčlenný senát č. 29, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, dospěl při posouzení otázky, zda seznam přihlášených pohledávek může být ve smyslu ustanovení § 45 odst. 2 ZKV, ve znění účinném do 31. 12. 2007, exekučním titulem bez zřetele k tomu, že konkurs nebyl zrušen po splnění rozvrhového usnesení, k závěru, že jakákoliv jeho odpověď na tuto otázku by byla v rozporu s dřívější judikaturou Nejvyššího soudu. Konkrétně jde na straně jedné o usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2007, sp. zn. 20 Cdo 2479/2006 a ze dne 25. 7. 2008, sp. zn. 20 Cdo 5078/2007, která kladou jako podmínku vzniku takového exekučního titulu zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení; dílčím způsobem těmto usnesením přitakává také rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2917/2007, uveřejněný pod číslem 42/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 42/2010“). Na straně druhé jde o usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2010, sp. zn. 20 Cdo 4215/2008, podle kterého možnost vést exekuci na úpadcovo jmění není vázána na existenci pravomocného rozvrhového usnesení.

Proto tříčlenný senát č. 29 rozhodl o postoupení věci (dle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů) k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu (dále jen „velký senát“). Velký senát pak věc projednal a rozhodl o ní v souladu s ustanoveními § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

V rozsahu, ve kterém dovolání směřovala proti té části napadeného usnesení, kterou odvolací soud potvrdil usnesení konkursního soudu ve výroku o zamítnutí návrhu na ustanovení předběžného správce, je Nejvyšší soud odmítl podle § 243b odst. 5 a § 218 písm. c) o. s. ř. jako objektivně nepřípustná (srov. shodně např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2002, sp. zn. 29 Odo 478/2002, uveřejněné pod číslem 52/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

V rozsahu, ve kterém dovolání směřovala proti té části napadeného usnesení, kterou odvolací soud potvrdil usnesení konkursního soudu ve výroku o zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu, jsou přípustná podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř., ve spojení s ustanovením § 238a odst. 1 písm. a) o. s. ř.

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolateli, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Podle ustanovení § 23 odst. 1 ZKV (ve znění účinném do 31. 12. 2007) pohledávka se pokládá za

zjištěnou, byla-li uznána správcem a nebyla-li popřena žádným z konkursních věřitelů. Popření pohledávky úpadcem se poznamená v seznamu přihlášených pohledávek, ale nemá pro zjištění pohledávky význam.

Dle ustanovení § 44 ZKV (ve znění účinném do 31. 12. 2007) soud usnesením zruší konkurs, ve kterém nedošlo k potvrzení nuceného vyrovnání, a) zjistí-li, že tu nejsou předpoklady pro konkurs; b) po splnění rozvrhového usnesení; c) na návrh úpadce, jestliže všichni konkursní věřitelé vyjádřili svůj souhlas na listině s úředně ověřeným podpisem a souhlasil-li s tím správce; d) zjistí-li, že majetek podstaty nepostačuje k úhradě nákladů konkursu, přičemž nepřihlíží k věcem, právům, pohledávkám nebo jiným majetkovým hodnotám vyloučeným z podstaty (§ 27 odst. 6); f) došlo-li k fúzi úpadce nebo k převodu jmění úpadce na společníka úpadce (odstavec 1). Jestliže úpadce zemřel v průběhu konkursu, podá správce zprávu o dosavadních výsledcích konkursu a předloží ji soudu; při vyhotovení zprávy se postupuje přiměřeně podle § 29 odst. 1. Předloženou zprávu soud přezkoumá přiměřeně podle § 29 odst. 2 a 3; na místo úpadce vstupují do řízení jeho dědici, a není-li jich, stát. Po schválení zprávy soud zruší konkurs a zprávu postoupí soudu, který projednává dědictví (odstavec 2). Došlo-li k potvrzení nuceného vyrovnání, soud zruší konkurs, prokáže-li úpadce, že zajištění daná jím pro splnění nároků na vyloučení věcí z podstaty, nároků oddělených věřitelů na oddělené uspokojení (§ 28), jakož i nároků podle § 31 odst. 3 jsou dostatečná. Jestliže nedošlo ke zrušení konkursu podle odstavce 1, zruší soud konkurs až po splnění nuceného vyrovnání (odstavec 3).

Ustanovení § 44a odst. 1 ZKV (ve znění účinném do 31. 12. 2007) pak určuje, že usnesením, kterým odvolací soud změnil nebo zrušil usnesení soudu prvního stupně o prohlášení konkursu, se konkurs zrušuje; o jeho doručení a zveřejnění platí totéž, co o usnesení o prohlášení konkursu.

Podle ustanovení § 45 odst. 2 ZKV (ve znění účinném do 31. 12. 2007) na základě seznamu přihlášek lze pro zjištěnou pohledávku, kterou úpadce výslovně nepopřel, po zrušení konkursu vést výkon rozhodnutí na úpadcovo jmění.

Tuto podobu (pro věc rozhodnou) získalo posledně citované ustanovení po novele zákona o konkursu a vyrovnání provedené s účinností od 1. 5. 2000 zákonem č. 105/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (srov. část první, článek I., bod 88 novely) a do doby, než byl zákon o konkursu a vyrovnání zrušen, nedoznalo změn.

Dle ustanovení § 45 odst. 2 ZKV, ve znění účinném do 30. 4. 2000 (tj. naposledy ve znění zákona č. 12/1998 Sb.), přitom platilo, že na základě seznamu přihlášek lze pro zjištěnou pohledávku po právní moci rozvrhového usnesení vést výkon rozhodnutí na úpadcovo jmění.

V usnesení sp. zn. 20 Cdo 17/2004 (na něž v těchto souvislostech poukazuje i odvolací soud) přitom Nejvyšší soud vyložil ustanovení § 45 odst. 2 ZKV, ve znění účinném do 30. 4. 2000, tak, že seznam přihlášek je exekučním titulem jen, nabylo-li rozvrhové usnesení právní moci.

V usnesení sp. zn. 20 Cdo 2479/2006 Nejvyšší soud při výkladu ustanovení § 45 odst. 2 ZKV, ve znění účinném od 1. 5. 2000 (jež v této podobě výslovně citoval), podmínil (odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 17/2004) způsobilost seznamu přihlášek být exekučním titulem tím, že:

1) Musí jít o zjištěnou pohledávku ve smyslu § 23 odst. 1, věty první, ZKV.

2) Pohledávka nesmí být výslovně popřena úpadcem.

3) Musí dojít ke zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení.

V usnesení sp. zn. 20 Cdo 5078/2007 se Nejvyšší soud zabýval tím, zda exekučním titulem může být seznam přihlášek, do kterého byla pohledávka oprávněného zapsána po přezkumném jednání, jež se konalo 28. 1. 2003, v konkursním řízení, v němž konkursní soud prohlásil konkurs na majetek dlužníka (povinného) dne 30. 4. 2002, jestliže odvolací soud změnil usnesení o prohlášení konkursu (tak, že zamítl návrh na prohlášení konkursu) usnesením ze dne 15. 7. 2004 a Nejvyšší soud obě rozhodnutí zrušil a věc vrátil konkursnímu soudu k dalšímu řízení usnesením ze dne 26. 6. 2007.

Poté, co uzavřel, že pro věc rozhodný je výklad ustanovení § 45 odst. 2 ZKV, ve znění účinném od 1. 5. 2000 (jež v této podobě výslovně citoval), pak s poukazem na závěry obsažené v usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 17/2004 a sp. zn. 20 Cdo 2479/2006 zopakoval jako předpoklad způsobilosti seznamu přihlášek být exekučním titulem podmínky citované výše z usnesení sp. zn. 20 Cdo 2479/2006 a na tomto základě uzavřel, že „názor soudů, podle něhož seznam přihlášek je exekučním titulem i v případě, že konkurs byl zrušen před vydáním rozvrhového usnesení, tudíž není správný“.

V R 42/2010 pak Nejvyšší soud s odkazem na usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 235/2005 (jež ovšem vykládalo ustanovení § 45 odst. 2 ZKV, ve znění účinném do 30. 4. 2000) při posouzení, do kdy může úpadce, jehož účast při přezkumném jednání byla zmařena z příčin, které nezpůsobil, žádat konkursní soud, aby do upraveného seznamu přihlášených pohledávek, který zachycuje výsledek přezkumného jednání a který tvoří součást zápisu o přezkumném jednání, zapsal jeho popření pohledávky, bez bližšího zdůvodnění uzavřel, že takový návrh lze úspěšně podat jen do doby, než nastanou účinky zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení, s nímž jediným se pojí postup předjímaný ustanovením § 45 odst. 2 ZKV (ve znění účinném do 31. 12. 2007).

V usnesení sp. zn. 20 Cdo 4215/2008 (jímž odmítl dovolání povinného) se Nejvyšší soud zabýval tím, zda exekučním titulem může být seznam přihlášek, do kterého byla pohledávka oprávněného zapsána po přezkumných jednáních, jež se konala 1. 9. 2005 a 21. 2. 2006, vzešlý z konkursního řízení, v němž konkursní soud prohlásil konkurs na majetek dlužníka (povinného) dne 18. 3. 2005, jestliže odvolací soud změnil usnesení o prohlášení konkursu (tak, že zamítl návrh na prohlášení konkursu) usnesením ze dne 6. 9. 2006.

Nejvyšší soud odmítl poukaz povinného (dovolatele) na rozpor dovoláním napadeného usnesení s usneseními Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 17/2004 a sp. zn. 20 Cdo 2479/2006 jako nepřípadný, s tím, že označená usnesení „se vztahovala na ustanovení § 45 odst. 2 ZKV, ve znění účinném do 30. 4. 2000“, přičemž zákon č. 105/2000 Sb., účinný od 1. 5. 2000, změnil znění ustanovení § 45 odst. 2 ZKV tak, že na příště bylo možno na základě seznamu přihlášek vést pro zjištěnou a nepopřenou pohledávku výkon rozhodnutí na úpadcovo jmění nikoliv až po právní moci rozvrhového usnesení, ale již po zrušení konkursu. Odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 5078/2007 pak Nejvyšší soud tamtéž dovodil, že ve zkoumané věci bylo nutno aplikovat ustanovení § 45 odst. 2 ZKV, ve znění účinném od 1. 5. 2000, kdy možnost vést exekuci na úpadcovo jmění již nebyla vázána na existenci pravomocného rozvrhového usnesení.

Velký senát úvodem poznamenává, že (aniž by tím předjímal vlastní řešení dovoláním předestřené otázky) s přihlédnutím ke změnám dikce § 45 odst. 2 ZKV provedeným zákonem č. 105/2000 Sb. nejsou při výkladu označeného ustanovení ve znění účinném od 1. 5. 2000 argumentačně využitelné závěry zformulované k výkladu ustanovení § 45 odst. 2 ZKV, ve znění účinném do 30. 4. 2000, v usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 17/2004; odkazy na toto rozhodnutí ve věcech vedených u Nejvyššího soudu pod sp. zn. 20 Cdo 2479/2006 a 20 Cdo 5078/2007, nebyly příléhavé.

Záměr zákonodárce při novelizaci ustanovení § 45 odst. 2 ZKV pak výstižně popsal v napadeném usnesení (citací důvodové zprávy) odvolací soud. Pro úplnost budiž řečeno, že (jak zmínil i odvolací soud) v poslaneckém návrhu novely zákona o konkursu a vyrovnání (projednávaném v Poslanecké

Sněmovně v jejím třetím volebním období 1998 – 2002 od 29. 4. 1999 jako sněmovní tisk č. 219/0), jenž vyústil v přijetí zákona č. 105/2000 Sb., šlo (v podobě, jež v legislativním procesu nedoznala změny) o bod 75 návrhu novely, obsažený posléze v zákoně č. 105/2000 Sb. jako bod 88 novely.

Důvodová zpráva ohlašuje záměr umožnit vedení exekuce na úpadcovo jmění podle seznamu pohledávek „pro zjištěnou pohledávku“, „kterou úpadce výslovně nepopřel“, „až po“ zrušení konkursu a „nikoliv po právní moci rozvrhového usnesení“, kdy „stále ještě trvaly účinky prohlášení konkursu“. Jinak řečeno, důvodová zpráva ohlašuje, že změna § 45 odst. 2 ZKV má vést k „pozdějšímu“ (v porovnání se stavem platným do 30. 4. 2000) prosazení seznamu pohledávek coby exekučního titulu; naznačuje, že seznam pohledávek nebude exekučním titulem již od právní moci rozvrhového usnesení, nýbrž „až“ po zrušení konkursu (tedy v intencích § 44 odst. 1 písm. b/ ZKV po zrušení konkursu „po splnění rozvrhového usnesení“). Vlastní (zákonem č. 105/2000 Sb. zavedená) dikce § 45 odst. 2 ZKV (ve znění účinném od 1. 5. 2000) však takový výklad nepodporuje.

Způsobilost seznamu přihlášek (seznamu přihlášených pohledávek) být ve smyslu ustanovení § 45 odst. 2 ZKV, ve znění účinném od 1. 5. 2000, exekučním titulem, je podle dikce označeného ustanovení podmíněna (jen) tím, že:

1) Pohledávka uvedená v seznamu přihlášek byla v konkursním řízení zjištěna ve smyslu § 23 odst. 1, věty první, ZKV (ve znění účinném do 31. 12. 2007).

2) Pohledávku uvedenou v seznamu výslovně nepopřel úpadce.

3) Došlo ke zrušení konkursu vedeného na majetek úpadce.

Předpoklad „zrušení konkursu“ není v ustanovení § 45 odst. 2 ZKV (v rozhodném znění) navázán jen na případ zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení (§ 44 odst. 1 písm. b/ ZKV, v rozhodném znění), nýbrž se ve své obecnosti pojí se všemi důvody, pro které lze ve smyslu ustanovení § 44 odst. 1 až 3 a § 44a odst. 1 ZKV (v rozhodném znění) zrušit konkurs vedený na majetek úpadce, včetně těch, jež předpokládají, že konkurs bude zrušen, aniž dojde k výplatě konkursních věřitelů (aniž bude proveden rozvrh); srov. v tomto ohledu zejména ustanovení § 44 odst. 1 písm. a) a d) ZKV (v rozhodném znění).

Změnou § 45 odst. 2 ZKV provedenou zákonem č. 105/2000 Sb. se zákon o konkursu a vyrovnání vrátil k pravidlu známému z „prvorepublikové“ úpravy, o které se zmiňuje i důvodová zpráva, konkrétně k pravidlu zakotvenému s účinností od 1. 4. 1931 v zákoně č. 64/1931 Sb. z. a n., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůrčí (dále jen „konkursní řád“).

Srov. v tomto ohledu v konkursním řádu ustanovení § 63, které určovalo, že byla-li pohledávka v konkursu zjištěna a nebyla-li úpadcem výslovně popřena, může býti podle zápisu konkursního komisaře v seznamu přihlášek vymáhána exekucí na úpadcovo jmění, které mu zbylo k volnému nakládání nebo jehož po zrušení konkursu nově nabyl.

Důvody pro zrušení konkursu výrokem konkursního soudu byly zformulovány v ustanoveních § 76, § 140, § 166 a § 167 konkursního řádu, přičemž posuzováno podle obsahu je ustanovení § 76 konkursního řádu jistou obdobou pravidla obsaženého v § 44a odst. 1 ZKV, v rozhodném znění, ustanovení § 140 konkursního řádu jistou obdobou pravidla obsaženého v § 44 odst. 1 písm. b) ZKV, v rozhodném znění, ustanovení § 166 odst. 1 konkursního řádu jistou obdobou pravidla obsaženého v § 44 odst. 1 písm. a) ZKV, v rozhodném znění (s tou výhradou, že podle ustálené judikatury není v poměrech zákona o konkursu a vyrovnání existence jen jednoho konkursního věřitele důvodem pro zrušení konkursu dle § 44 odst. 1 písm. a/ ZKV, v rozhodném znění), ustanovení § 166 odst. 2 konkursního řádu jistou obdobou pravidla obsaženého v § 44 odst. 1 písm. d) ZKV, v rozhodném

znění a ustanovení § 167 konkursního řádu jistou obdobou pravidla obsaženého v § 44 odst. 1 písm. c) ZKV, v rozhodném znění.

Dobová literatura ke konkursnímu řádu přitom vycházela z toho, že pravidlo obsažené v ustanovení § 63 konkursního řádu se prosadí (jsou-li splněny ostatní předpoklady jeho použití) bez zřetele k důvodu zrušení konkursu, s výjimkou výslovně formulovanou v textu § 64 konkursního řádu pro zrušení konkursu nuceným vyrovnáním (srov. např. Hora, V.: Základy přednášek o konkursním a vyrovnacím řízení. Nakladatelství Všehrd, Praha 1932, str. 81-82 nebo Štajgr, F.: Konkursní právo, Nakladatelství Všehrd, Praha 1947, str. 536-537).

V poměrech zákona o konkursu a vyrovnání se závěr, že seznam přihlášek nemůže být po zrušení konkursu exekučním titulem, nepochybně prosadí (ve stejném duchu jako v prvorepublikové úpravě), půjde-li o zrušení konkursu dle ustanovení § 44 odst. 3 ZKV (v rozhodném znění), tedy v důsledku splnění nuceného vyrovnání. Je tomu tak proto, že je-li nucené vyrovnání potvrzené soudem úplně a včas splněno, je (tím) úpadce zproštěn závazku nahradit konkursním věřitelům újmu, kterou vyrovnáním utrpěli; je rovněž zproštěn závazku proti ručitelům a jiným osobám, které by měly proti němu postih. Vedení exekuce na základě seznamu přihlášek v rozsahu, v němž věřitelova pohledávka neměla být (a nebyla) uspokojena nuceným vyrovnáním, by tomuto pravidlu, formulovanému v ustanovení § 42 odst. 1, věty první, ZKV (v rozhodném znění), odporovalo.

Smyslu vykládané úpravy se jinak neprotiví, aby v zájmu umenšení zbytečných soudních sporů vedených pro „nesporné“ pohledávky zakládala nečinnost dlužníka (úpadce) při přezkumu přihlášené pohledávky konkursního věřitele (spočívající v tom, že dlužník /úpadce/ pohledávku „výslovně nepopřel“) možnost konkursního věřitele vést pro jinak zjištěnou pohledávku výkon rozhodnutí nebo exekuci bez zřetele k tomu, že konkurs na majetek dlužníka byl zrušen z jiného důvodu, než po splnění rozvrhového usnesení.

Návod na řešení situací, kdy dlužník přihlášenou pohledávku výslovně nepopřel proto, že jeho účast při přezkumném jednání byla zmařena z příčin, které nezpůsobil, poskytuje již R 42/2010.

Uzavírá-li odvolací soud v napadeném usnesení, že úmyslem zákonodárce nepochybně nebylo rozšířit případy, kdy lze vést exekuci pro v konkursu zjištěné pohledávky, i na ty situace, kdy bude konkurs zrušen, aniž by došlo k vydání rozvrhového usnesení, pak jde sice ve světle výše řečeného o úsudek výstižný, leč skutečnost, že zákonodárce projevil změnou textu § 45 odst. 2 ZKV svou vůli jinak, než jak ji (podle důvodové zprávy) projevit zamýšlel, nezbavuje skutečně projevenou vůli zákonodárcovu racionálního jádra, které měla (dle výše podaného historického exkursu) i srovnatelná úprava z konkursního řádu, jenž byl zjevně (i podle důvodové zprávy) inspiračním zdrojem provedených změn.

Již na tomto místě proto velký senát shledává nepřiléhavými závěry obsažené v rozhodnutích Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 2479/2006, 20 Cdo 5078/2007 a R 42/2010 v té jejich části, ve které existenci exekučního titulu tvořeného seznamem přihlášek podmiňovala tím, že konkurs na majetek dlužníka (úpadce) musí být zrušen po splnění rozvrhového usnesení (§ 44 odst. 1 písm. b/ ZKV, v rozhodném znění).

Zbývá určit, zda vzhledem k závěru, že pro posouzení, zda seznam přihlášek je po zrušení konkursu exekučním titulem, není zásadně významný důvod zrušení konkursu (že nemusí jít jen o zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení), lze vedle zrušení konkursu po splnění nuceného vyrovnání (§ 44 odst. 3 ZKV, v rozhodném znění) vyloučit z režimu ustanovení § 45 odst. 2 ZKV (ve znění účinném od 1. května 2000) též případ, kdy se konkurs zrušuje usnesením, kterým odvolací soud změnil nebo zrušil usnesení soudu prvního stupně o prohlášení konkursu (§ 44a odst. 1 ZKV, v rozhodném znění).

Důvody ke zrušení konkursu podle ustanovení § 44 odst. 1 a 2 ZKV (v rozhodném znění) mají původ ve skutečnostech, které nově nastaly nebo vznikly po prohlášení konkursu na majetek dlužníka (srov. i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 3. 2005, sp. zn. 29 Odo 963/2003, uveřejněné pod číslem 29/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), kdežto v řízení o odvolání dlužníka proti usnesení konkursního soudu o prohlášení konkursu na majetek dlužníka, jež může vyústit přijetím rozhodnutí uvedeného v § 44a odst. 1 ZKV (v rozhodném znění), zkoumá odvolací soud opodstatněnost důvodů, jež vedly k prohlášení konkursu (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 29 Odo 257/2002, uveřejněné pod číslem 53/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Jestliže se konkurs zrušuje zrušením usnesení o prohlášení konkursu a vrácením věci konkursnímu soudu k dalšímu řízení nebo změnou usnesení o prohlášení konkursu tak, že se zamítá návrh na prohlášení konkursu, nejsou konkursní věřitelé ani správce konkursní podstaty vázáni (v pokračujícím nebo případném dalším konkursním řízení vedeném na majetek dlužníka) procesními úkony, které v procesu přezkoumávání přihlášených pohledávek učinili podle § 23 a násl. ZKV, v rozhodném znění, ve druhé fázi konkursního řízení zahájené usnesením o prohlášení konkursu posléze odklizeným (rozhodnutím dle § 44a odst. 1 ZKV, v rozhodném znění) odvolacím soudem. Tento závěr se podává již z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 29 Odo 961/2006, uveřejněného pod číslem 72/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, k jehož závěrům se velký senát přihlašuje a na který v podrobnostech odkazuje. Pohledávku přezkoumanou při přezkumném jednání, jehož výsledky nejsou vázáni ani konkursní věřitelé (včetně přihlašovatele pohledávky) ani správce konkursní podstaty, pak logicky nelze pokládat za zjištěnou ve smyslu ustanovení § 23 odst. 1, věty první, ZKV, v rozhodném znění, a tedy ani za způsobilý exekuční titul ve smyslu ustanovení § 45 odst. 2 ZKV, ve znění účinném od 1. 5. 2000.

Ve světle výše řečeného tudíž velký senát nemá za správný ani závěr obsažený v usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 4215/2008, které přisoudilo seznamu přihlášek povahu exekučního titulu přesto, že usnesení o prohlášení konkursu, na jehož základě se uskutečnilo příslušné přezkumné jednání, změnil odvolací soud tak, že návrh na prohlášení konkursu zamítl.

Velký senát tak shrnuje, že podle ustanovení § 45 odst. 2 ZKV (ve znění účinném od 1. 5. 2000) lze na základě seznamu přihlášek pro zjištěnou pohledávku, kterou úpadce výslovně nepopřel, po zrušení konkursu vést výkon rozhodnutí na úpadcovo jmění, došlo-li ke zrušení konkursu způsoby uvedenými v ustanovení § 44 odst. 1 a 2 ZKV (v rozhodném znění); takový postup však není možný, došlo-li ke zrušení konkursu způsobem uvedeným v ustanovení § 44 odst. 3 nebo § 44a odst. 1 ZKV (v rozhodném znění).

Právní posouzení věci odvolacím soudem je proto v dotčeném ohledu správné.

Nejvyšší soud tudíž, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), dovolání ve zbývajícím rozsahu zamítl podle § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř.